

TRAJNO REŠENJE ILI TRAJNI ČORSOKAK?

Dijalog Beograda i Prištine, od koga Evropska unija (EU) i vodeće zapadne zemlje očekuju veoma mnogo, ušao je u odlučujuću fazu u kojoj će ili doneti prvo dugoročno i kompromisno rešenje koje može da bude uvod u trajno rešavanje kosovskog problema, ili će pregovori ući u čorsokak a Kosovo ostati "zamrznuti konflikt" poput kiparskog.

Kada je 20. februara u Briselu završena peta runda pregovora Beograda i Prištine, čija je centralna tema bila pitanje severa Kosova, bilo je jasno da su razgovori ušli u veoma delikatnu fazu. To je potvrdila činjenica da se medijima posle sastanka obratila samo visoka predstavnica Evropske unije za spoljnu politiku **Ketrin Ešton**, pod čijim pokroviteljstvom se dijalog odvija, a ne srpski i kosovski premijer. G-đa Ešton je ocenila samo da je «**ostvaren ozbiljan napredak**», kao i da je nastavak dijaloga zakazan za 4. mart.

Mediji su ipak kasnije, posredno, saznali šta znači "ozbiljan napredak". U pitanju su koraci koji su preduzeti kako bi se rešilo pitanje srpskih institucija na severu Kosova koje Priština naziva "paralelnim", jer nisu izabrane na kosovskim izborima i u skladu sa zakonima Kosova a Srbija državnim i jedino legitimnim, jer ne priznaje nezavisnost Kosova, kao ni Srbi koji žive na severu ove pokrajine. Nešto ranije, Srbija je pristala na povlačenje svog državnog prisustva na severu Kosova, ali uz uslov da se stvori zajednica srpskih opština koje bi imale izvršnu vlast, dakle i nadležnosti za policiju, sudstvo, zdravstvo, školstvo i druge nadležnosti. Kao ključan korak ka dogovoru Srbija je pristala da ovakva zajednica srpskih opština bude deo kosovskih institucija vlasti. Primetno je da je kosovski premijer Tači prihvatio da se o tome pregovara, ali nije prihvatio da zajednica srpskih opština ima i političku ulogu u vlasti na celom Kosovu, odnosno da ima izvršna ovlašćenja. Tači je na pregovorima ponudio da se sve "**paralelne strukture Srbije (na severu Kosova) odmah rasformiraju**", a potom obećao da će zajedno sa Srbijom "**tražiti druge mogućnosti u pogledu sistema obrazovanja, zdravstva, civilnih službenika, da se prilagode ili transformišu**". Tako je briselski sastanak završen sa velikim napretkom uz dogovor da premijeri obave dodatne konsultacije sa vrhovima vlasti u Beogradu i Prištini, kako bi se na narednoj rundi pregovora možda postiglo konačno rešenje.

Iznenadna konstruktivnost Beograda i Prištine koji su počeli da rešavaju probleme koje nisu prethodnih 13 godina ima svoju pozadinu u pritisku Evropske unije na obe strane. Srbija očekuje datum početka pregovora o članstvu u Evropskoj uniji, a to zavisi od ocene Evropske komisije (EK), pored ostalog koliko su napredovale reforme, koliko je uspeha u borbi protiv organizovanog kriminala i koliko daleko je odmakla normalizacija odnosa s Kosovom, u čemu posebno Nemačka insistira na ukidanju srpskih bezbednosnih struktura na severu Kosova.

S druge strane, Priština se nada da bi mogla da dobije datum pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju Uniji (SSP). Premijer Tači je pre početka pete runde pregovora potvrdio da je to veoma važno za Prištinu. Početak pregovora o SSP sa Unijom bio bi veliki uspeh za Tačijevu vladu koja ne uspeva da rešava druge najvažnije probleme kosovskog društva. U sličnoj situaciji je i srpski premijer Dačić koji je novinarima pre početka pete runde pregovora rekao da bi **"ne dobijanje datuma moglo da ubije dijalog, zato što bi stvorilo utisak kod Srba da mi jednostavno nikad ništa nećemo dobiti od EU i da ne treba ni voditi ovaj dijalog"**. Dačić je dodao da je najvažnije da Srbija i Kosovo postignu dogovor i nađu pravedno rešenje.

Kosovski premijer Hašim Tači je po povratku u Prištinu obavestio svoje građane da su **"razgovori sa Srbijom teški"**, kako za njega lično, tako i za građane i institucije Kosova. Ti razgovori će, dodao je, **"doneti teške odluke"** ali je dodao da te odluke **"nikako neće biti u suprotnosti sa Ustavom i zakonima Kosova"**. Kosovski premijer je rekao da opštinama sa srpskom većinom neće dozvoliti da formiraju mehanizme koji imaju zakonodavnu i izvršnu vlast, da kako je kazao, **"na Kosovu nikada neće biti "Republike Srpske"**, ni autonomije, ni specijalnog statusa, niti podele. To svoje zalaganje je nazvao "crvenom linijom". Sve ovo, premijer Tači je pokušao da objasni i poslanicima u parlamentu Kosova ali su ga u tome sprečili poslanici ultranacionalističkog pokreta "Samoopredeljenje" koji su opkolili govornicu sa koje se obraćao. Kosovski premijer nije propustio da naglasi da za "teške odluke" njegova vlada očekuje da se otvori perspektiva Kosova za učlanjenje u Ujedinjenim nacijama, Evropskoj uniji i NATO. Kosovska vlada je preduzela još neke korake pa su tako kosovski mediji izvestili da **"Tači priprema teren za kolektivnu amnestiju građana Kosova koji žive na severu zemlje"** i da je o tome razgovarao sa predsednicom Kosova **Atifetom Jahjagom** i liderom najveće opozicione partije, Demokratskog saveza Kosova **Isom Mustafom**. Amnestija će se odnositi samo na dela koja nisu teška, uglavnom na prekršaje, ali će doprineti da građani na severu dobiju i druge pogodnosti, tako što će im biti otkinuti dugovi prema Kosovskoj energetske korporaciji, vodovodu i sve obaveze koje imaju prema komunalnim službama. To je prva ponuda koju Tači namerava da učini prema Srbima a koja nije predviđena planom Martija Ahtisarija na osnovu koga je Kosovo 2008. godine proglasilo nezavisnost. Druge dve ponude su povećanje broja poslanika Skupštine Kosova iz redova srpske zajednice, koji će biti izabrani na severu zemlje i imenovanje četiri zvaničnika za vezu između vlade i severa Kosova. U želji da smanji pritisak EU a posebno Nemačke na njegovu vladu da učini neophodne kompromise i postigne dogovor sa Beogradom, premijer Tači se obratio starom savezniku, SAD koje su najzaslužnije što se Kosovo danas ne nalazi pod vlašću Srbije. **"Spreman sam da pristanem na uspostavljanje Zajednice opština sa srpskom većinom na severu Kosova, koja bi omogućila saradnju sa južnim opštinama, ali i udruženjima u Srbiji"**, rekao je kosovski premijer Hašim Tači u telefonskom razgovoru sa zamenikom državnog sekretara SAD **Vijamom Bernsom**. Tači je ocenio da **"postoji širok spektar funkcija koje bi ova Zajednica mogla da obavlja"**, a da je on predstavnicima EU za spoljnu politiku i bezbednost Ketrin Ešton podneo listu s prihvatljivim nadležnostima te Zajednice. **"Ali, moram da vas obavestim da to Udruženje ili Zajednica ne može biti izabrani organ i ne može imati izvršna ovlašćenja"**, rekao je Tači. On je precizirao da to znači da se opsežna izvršna ovlašćenja lokalne srpske opštine ne mogu preneti na Zajednicu, jer bi to predstavljalo treći nivo vlasti koji nije u skladu sa Ustavom Kosova.

Ostalo je nepoznato šta je Berns rekao Tačiju, šta znači činjenica da nije bio u prilici da razgovara sa državnim sekretarom **Džonom Kerijem** ili bar potpredsednikom SAD **Džozefom Bajednom**, ali je malo verovatno da SAD imaju drugačiju politiku oko ovog problema u odnosu na EU, a posebno Nemačku. Ipak, uticaj SAD je veoma značajan, a da to zna i Srbija pokazala je činjenica da se srpski premijer Dačić odmah posle završene poslednje runde pregovora u Briselu u kabinetu visokog predstavnika EU za spoljnu politiku sastao sa američkim diplomatom zaduženim za Balkan **Filipom Rikerom** koji se drugim poslom našao tog dana u Briselu.

Da Srbija nije zadovoljna činjenicom da kosovski premijer Tači ne pristaje na posebna ovlašćenje Zajednice srpskih opština moglo se videti iz reagovanja srpskog premijera Dačića. On je rekao da ne zna u kom se smeru dalje uopšte mogu voditi razgovori sa Prištinom, jer njeni predstavnici ne žele ni da razgovaraju o davanju izvršnih ovlašćenja Zajednici srpskih opština na Kosovu i Metohiji. **"Bićemo izloženi velikim pritiscima i manipulacijama. Srbija je pokazala korektnost. Ja ne znam šta više mi možemo da predložimo osim da priznamo nezavisnost Kosova i da kažemo: Nama se ništa ne uvažava, radite šta hoćete. Ali, šta će onda biti sa našim narodom?"**, zapitao je srpski premijer? On je ponovio da odlazi u Brisel na nastavak dijaloga, ali da ne zna o čemu uopšte on i kosovski premijer Hašim Tači mogu da se dogovore. **"Ne pitajte me šta ću da radim tamo (u Briselu). Veoma je teško i ne znam"**, rekao je Dačić i dodao da se srpska i kosovska strana slažu da bi problem paralelizma institucija mogao biti rešen formiranjem zajednica opština. **"Međutim, oni uopšte ne žele da razgovaraju o izvršnim ovlašćenjima za tu zajednicu. Za njih je ta tema apsolutno neprihvatljiva, kao što su za nas neke druge teme"**, rekao je Dačić. Srpski premijer je reagovao i na pominjanje "Republike Srpske" od strane kosovskog premijera. **"Oni stalno govore da neće Republiku Srpsku na Kosovu, ali ne znamo ko uopšte pominje Republiku Srpsku. Nadležnost zajednica opština koje smo mi predvideli su mnogo niže od nadležnosti koje ima Republika Srpska, ali postoje i drugi primeri regionalnih vlasti u Evropi"**, rekao je Dačić.

Odmah potom, sastao se srpski državni vrh kod predsednika Srbije **Tomislava Nikolića** i razmatrao opcije u dijalogu sa Prištinom. Pojedini mediji su objavili da su najviši srpski zvaničnici utvrdili tri opcije, od koji je treća i poslednja da **"srpska vlada utvrdi da je datum pregovora previsoka cena za ono što se traži od Beograda u vezi sa Kosovom"**. Upravo ta opcija je najjači adut Srbije za nastavak pregovora. Jer ako bi Srbija saopštila da ne može da prihvati zahteve u vezi sa Kosovom datum početka pregovora o njenom članstvu u EU ne bi mogao da bude određen u 2013. godini, što znači da EU ne bi imala nikakvo sredstvo pritiska na Srbiju u vezi sa Kosovom. Sve što je do sada postignuto u pregovorima bi bilo poništeno a kosovski problem bi postao "zamrznuti konflikt". Srbija bi bila prinuđena da se okrene tešnjoj ekonomskoj saradnji sa Rusujom, Kinom i drugim rastućim svetskim ekonomijama. U Srbiji je tokom proteklih godinu dana veoma opao broj građana koji podržavaju učlanjenje u EU (sličan proces se dešava i u mnogim zemljama – članicama EU) tako da bi političkim elitama bilo veoma lako da odustanu od učlanjenja zemlje u EU. Vladajućim strankama u Srbiji takva odluka ne bi nanela gotovo nikakvu štetu a jasno je da opozicija, čak i ako dođe na vlast, ne bi mogla da sprovede dogovor oko Kosova. To jednostavno, znači da bi kosovski problem postao uz kiparski najveći nerešeni problem Evrope. Svima u EU je jasno da Kosovo nikada ne može da postane celovita država ako za to nema priznanje ili saglasnost Srbije.

Naravno, ova opcija je poslednje rešenje ali nije nerealno jer Vlada Srbije jednostavno ne može da pristane da Zajednica srpskih opština nema izvršna ovlašćenja, makar u onoj meri u kojoj imaju brojne regije u zemljama EU.

U ovom trenutku je jasno da se srpska strana još uvek nada dogovoru sa Prištinom. O tome je govorio i savetnik predsednika Srbije **Marko Đurić**, kada je posle sastanka srpskog državnog vrha poručio da bi najuticajniji predstavnici međunarodne zajednice trebalo da ohrabre Prištinu da učini ustupke kako bi se postigao dogovor u ključnom trenutku dijaloga koji se vodi u Briselu. "**Nalazimo se u takvom trenutku da je Prištini potrebno ohrabrenje da bude spremna na kompromis i ustupke jer bez toga to je razgovor gluvi**", rekao je novinarima u pauzi sastanka Đurić. On je rekao da Srbija na razgovore u Brisel odlazi sa definisanom strategijom i sa iskrenom željom da se postigne sporazum i kompromis i da je spremna da konstruktivno razgovara o svim elementima uređenja odnosa u pokrajini. Prema njegovim rečima Srbija ima jasan koncept o uspostavljanju Zajednice srpskih opština koja ima nadležnost u mnogim oblastima života i spremna je na ozbiljne razgovore.

A da se Srbija i na terenu priprema za ozbiljne ustupke, slično kao i kosovski premijer pokazala je promena vlasti u najvećoj srpskoj opštini na severu Kosova – severnom delu Kosovske Mitrovice. Tamo su vladajuće stranke u Srbiji iz vlasti isključili predstavnike Demokratske stranke Srbije (DSS) bivšeg predsednika i premijera **Vojislava Koštunice** koji se žestoko protive svakom dogovoru sa Prištinom dok kosovska strana ne prihvati da je Kosovo deo Srbije. Istovremeno je dosadašnji predsednik najveće srpske opštine na Kosovu **Krstimir Pantić** podneo ostavku kako bi mogao da obavlja funkciju zamenika direktora Kancelarije Srbije za Kosovo. Pantić je najvažniji funkcioner Srpske napredne stranke (SNS) koja je vladajuća i najjača stranka u Srbiji na Kosovu i verovatno prvi predsednik buduće Zajednice srpskih opština. Srpska vlada na ovaj način pokazuje međunarodnoj zajednici da kontroliše situaciju na severu Kosova i da ima snage da sprovede eventualne dogovore koji bi mogli da se postignu u Prištini.

Aktivnosti u Beogradu i Prištini su bile intenzivne i dan pre nastavka pregovora i pored toga što je bila nedelja. Kosovski premijer Tači je doneo odluku da u pregovaračku delegaciju Prištine uvrsti zamenika premijera Kosova **Slobodana Petrovića**, predsednika Samostalne liberalne stranke (SLS). Ova srpska stranka uglavnom zastupa Srbe sa juga Kosova i učestvuje u kosovskoj vladi. Jasna je namera kosovskog premijera da ovim činom pokaže da srpski premijer Dačić ne zastupa interese svih Srba na Kosovu i time oslabi njegovu pregovaračku poziciju. S druge strane, u Beogradu se ponovo kod predsednika Srbije sastao državni vrh, drugi put u tri dana, da utvrdi konačne pozicije Srbije pred današnje pregovore. Proteklih dana su obe strane lobirale u najvažnijim zemljama EU kao i SAD pokušavajući da dobiju podršku za svoje stavove.

Tako je pozornica za navažnju rundu briselskih pregovora postavljena. U ovom trenutku niko sa sigurnošću ne može da tvrdi kako će se oni završiti. Suština je da će se odluka o tome hoće li pregovori biti uspešni ili ne, odnosno koliko kome treba popustiti, biti doneta u Berlinu uz saglasnost Vašingtona. Upravo zato je jasno zbog čega je prvi potpredsednik Vlade Srbije i lider najjače stranke SNS **Aleksandar Vučić** pre dve nedelje proveo nekoliko dana u nemačkoj prestonici.

Bila bi velika šteta za Evropu, Balkan, Srbiju i Kosovo da se današnji pregovori završe neuspehom jer su upravo sada ispunjeni svi elementi kako bi se postigao dogovor. U Beogradu i Prištini su snažne vlade koje žele dogovor i mogu da ga sprovedu, međunarodna zajednica ima sredstva da izvrši pritisak na oba kabineta da se nađe rešenje, obe administracije vide budućnost u Evropskoj uniji, postoji zamor od konflikta koji traje već 13 godina i većina građana i Srbije i Kosova želi rešenje, mir i napredak. Zato, ako se propusti ova prilika pitanje je kada će biti moguće postići dogovor u budućnosti? Ipak, ne bi bilo prvi put da istorija krene u nekom drugom pravcu. Vladi Srbije u ovom trenutku ne može niko u Srbiji da zameri čak i ako ne dođe do dogovora. Učinili su zaista veliki iskorak, opredelili se za realnost umesto mita, ponudili konkretna rešenja. Ali za dogovor je potrebno dvoje, a u slučaju Kosova troje ili čak četvoro.